

جزوه درس تحلیل و طراحی روستا ۱ (معماری)

۱. معرفی درس

درس «تحلیل و طراحی روستا ۱» با هدف آشنایی دانشجویان معماری با مبانی نظری، الگوهای سکونتگاه‌های روستایی، عوامل شکل‌گیری روستا و روش‌های تحلیل فضایی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی روستا ارائه می‌شود. این درس پایه‌ای برای دروس طراحی روستایی و مداخله در بافت‌های روستایی است.

۲. اهداف آموزشی

- شناخت مفاهیم پایه روستا و سکونتگاه‌های روستایی -
- آشنایی با عوامل طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و تاریخی مؤثر بر شکل‌گیری روستا -
- توانایی تحلیل ساختار فضایی و کالبدی روستا -
- تقویت مهارت برداشت میدانی و تحلیل داده‌ها -
- آمادگی برای ارائه طرح‌های مداخله و طراحی روستایی در مراحل بعدی -

۳. تعریف روستا و سکونتگاه روستایی

روستا به عنوان یک سکونتگاه انسانی، مجموعه‌ای از فضاهای زیستی، تولیدی و اجتماعی است که معمولاً بر پایه فعالیت‌های کشاورزی، دامداری و صنایع وابسته شکل گرفته است. روستاها دارای هویت فرهنگی، الگوهای فضایی خاص و ارتباط مستقیم با محیط طبیعی پیرامون خود هستند.

۴. عوامل شکل‌گیری و تداوم روستا

عوامل طبیعی

- توپوگرافی (دشت، کوهستان، دامنه) -
- منابع آب (چشمه، قنات، رودخانه) -
- اقلیم (گرم و خشک، سرد، معتدل، مرطوب) -

عوامل انسانی و فرهنگی

- شیوه معیشت -
- ساختار اجتماعی و قومی -
- باورها و سنت‌ها -

عوامل اقتصادی و سیاسی

- نظام مالکیت زمین -
- ارتباط با شهرها -
- سیاست‌های توسعه روستایی -

۵. انواع الگوهای کالبدی روستا

- روستای متمرکز -
- روستای پراکنده -
- روستای خطی -
- روستای پلکانی -

هر یک از این الگوها متأثر از شرایط طبیعی، امنیتی و اقتصادی منطقه شکل گرفته‌اند.

۶. ساختار فضایی روستا

ساختار فضایی روستا شامل عناصر زیر است:

- شبکه معابر -
- واحدهای مسکونی -
- فضاهای عمومی (مسجد، میدان، حسینیه) -
- فضاهای تولیدی (طویله، انبار، زمین‌های کشاورزی) -

تحلیل ارتباط بین این فضاها نقش مهمی در شناخت عملکرد روستا دارد.

۷. روش‌های تحلیل روستا

- مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای -
- برداشت میدانی و مشاهده مستقیم -
- مصاحبه با ساکنان محلی -
- تحلیل نقشه‌ها و تصاویر هوایی -
- (نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها) SWOT تحلیل -

۸. برداشت و تحلیل میدانی

برداشت میدانی شامل ثبت اطلاعات کالبدی، اجتماعی و محیطی روستا است. تهیه نقشه‌های وضع موجود، عکاسی، اسکیز و یادداشت‌برداری از مهمترین ابزارهای این مرحله محسوب می‌شوند.

۹. اصول اولیه طراحی در روستا

- احترام به هویت و فرهنگ بومی -
- هماهنگی با اقلیم و محیط طبیعی -
- استفاده از مصالح بومی -
- تقویت فضاهای جمعی و عمومی -
- توجه به پایداری و توسعه تدریجی -

۱۰. جمع‌بندی

درس تحلیل و طراحی روستا ۱، بستری برای درک عمیق سکونتگاه‌های روستایی و آماده‌سازی دانشجویان برای مداخلات آگاهانه و مسئولانه در محیط‌های روستایی است. تحلیل صحیح، مقدمه‌ای ضروری برای هرگونه طراحی موفق در روستا به شمار می‌آید.